Maahanmuuttovirasto
Migrationsverket
Finnish Immigration Service

26.4.2022

Kari Kananen

Ajankohtaisselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta; Maahanmuuttoviraston lausunto

viite: Hallinto- ja turvallisuusjaosto keskiviikko 27.04.2022 klo 12.45 / VNS 1/2022 vp

Maahanmuuttovirasto kiittää valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaostoa mahdollisuudesta lausua otsikkoasioissa.

Ukrainan tilanteen vaikutus kansainvälistä suojelua hakevien määrään ja vastaanottokapasiteettiin Suomessa

Ukrainasta paenneiden auttamiseksi EU:ssa otettiin käyttöön tilapäisen suojelun direktiivi 4.3.2022. Päätöksen mukaisesti Suomi ja muut EU-maat alkoivat myöntää tilapäistä suojelua Venäjän hyökkäystä pakeneville ukrainalaisille. Tilapäistä suojelua saavalla on oikeus asua vastaanottokeskuksessa, oikeus vastaanottokeskuksen järjestämiin palveluihin, työntekoon ja vuoden tai korkeintaan kolmen vuoden tilapäiseen oleskeluun.

Ukrainasta on 24.2.2022 alkaneen Venäjän laajamittaisen hyökkäyksen jälkeen paennut yli 5 miljoonaa ihmistä. Heistä on yli 20 000 tullut Suomeen. Uusia tulijoita rekisteröidään edelleen satoja päivittäin vaikkakin hakijamäärät ovat hieman laskeneet maaliskuun alun tilanteesta. Venäjän laajamittainen hyökkäys ja sen aiheuttama suurimittainen joukkopako ei ollut realistisesti ennakoitavissa. Ukrainalaisilla on Schengen-alueelle viisumivapaus, ja sisärajatarkastuksia ei ole voimassa.

Alla olevassa kaaviossa on esitetty ukrainalaisten Suomessa vireyttämien kansainvälisen suojelun hakemusten määrät viikoittain.

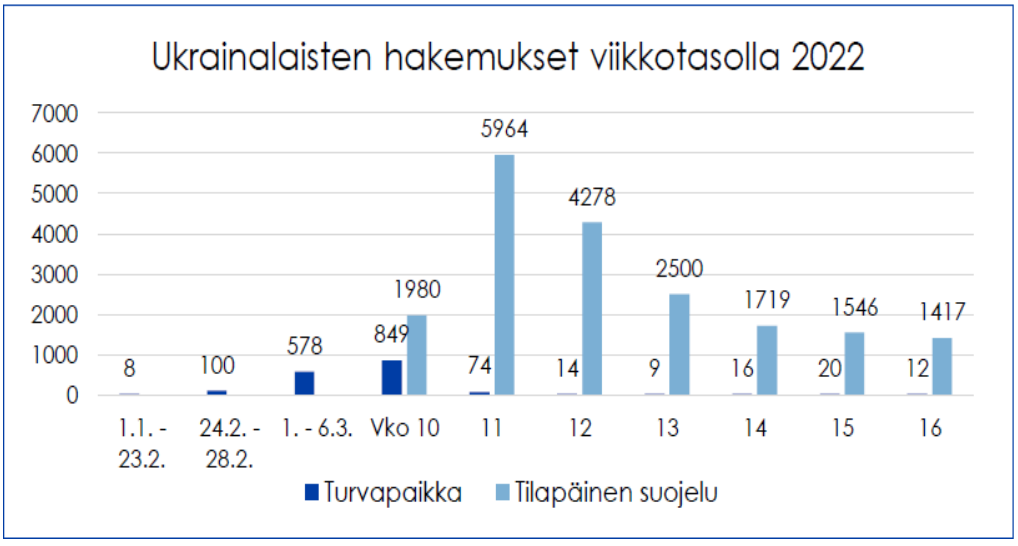

Kansainvälistä suojelua on hakenut 20 188 ukrainalaista alkuvuoden aikana (tilanne 24.4.2022). Vastaanottojärjestelmässä on 21.4.2022 tietojen mukaisesti käytössä 11 632 majoituspaikkaa. Paikoista on vapaana 1 962. Valmistelussa ja lähes valmiina sovittavaksi on noin 5 000 paikkaa, joiden käyttöönotosta ei ole

tehty vielä päätöstä. Lisäksi sopimusneuvotteluita jatketaan uusien palveluntarjoajien kanssa 1 800 paikan lisäyksestä joidenkin viikkojen aikavälillä.

Yksityismajoituksessa olevat kansainvälistä suojelua hakeneet saavat muut vastaanottopalvelut kuin majoituspalvelut alueen vastaanottokeskuksesta. Noin 70 % tilapäistä suojelua hakeneista ukrainalaista on yksityismajoituksessa.

Toiminnassa on tällä hetkellä 54 yksikköä (tilanne 25.4.2022). Vastaanottojärjestelmän kapasiteettia on skaalattu jatkuvasti tarvetta vastaavasti siten, että käytössä on jatkuvasti 1 000 – 1500 vapaata paikkaa sekä vastaanottokeskusten hätämajoituspaikkareservi. Uusien paikkojen hankinnan arvioidaan jatkuvan tarpeen mukaan. Alueellisia tai vastaanottokeskuskohtaisia kapasiteetin ylityksiä on havaittu johtuen tulijoiden maahantuloreittien painottumisesta Etelä-Suomen satamiin. Tätä on purettu siirtämällä suojelua hakevia toisiin keskuksiin painopistealueiden ulkopuolella.

Kunnat ovat vastaanottaneet tilapäistä suojelua hakeneita ja saavia henkilöitä ja tilanteen nopean kehittymisen vuoksi vastaanottokeskusten palveluiden saamisessa on ollut paikoin viiveitä. Johtuen nopeasta ja ennakoimattomasta tilanteesta kunnille korvataan tilapäistä suojelua hakevien ja saavien vastaanottopalveluiden järjestämisen kustannuksia perustuen lakiin kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (17.6.2011/746). Maahanmuuttovirasto on kehittänyt mallia, miten kuntien panosta voidaan hyödyntää jatkossa tilapäistä suojelua hakevien ja saavien vastaanottopalveluiden järjestämisessä. Vastaanottopalveluiden järjestämisen kustannukset korvataan kunnille.

Ukrainan tilanteen vaikutus viraston turvapaikkapäätöksentekoon

Tilapäisen suojelun päätösten ratkaisemiseen virasto on kohdentanut sisäisesti henkilöstöä muista tehtävistä ja henkilöstö on tehnyt ylitöitä. Lisäksi virastoon on rekrytoitu lisähenkilöstöä. Päätöksiä on 24.4. mennessä tehty 10 504 kpl. Päätösvauhtia saadaan nopeutettua, kun UMA-järjestelmässä on otettu käyttöön päätöksenteossa osa-automaation mahdollisuudet. Automaatiota hyödyntämällä päätöksiä on pystytty tekemään yli 1 000 päivässä ja määrät kasvavat edelleen osa-automaation hyötyjen realisoituessa täysimääräisesti.

Turvapaikkatutkinnassa puhuttelu- ja päätösmäärät on pystytty pitämään lähes normaalimäärissä, vaikka resursseja kohdennettiin myös tilapäisen suojelun hakemusten käsittelyyn. Lisärekrytoinnit sekä huhtikuun puolen välin jälkeen käyttöön otettu osa-automatisaatio tulevat helpottamaan päätöksenteon tilannetta henkilöstön vapautuessa normaalitehtäviin.

Ukrainan tilanteen kustannusvaikutukset

Ukrainasta arvioidaan tulevan vuoden 2022 aikana arviolta 40 000-80 000 tilapäisen suojelun hakijaa. Maahanmuuttoviraston arviot kustannusvaikutuksista perustuvat olettamalle, että hakijoita tulisi vuoden aikana 60 000. Maahanmuuttoviraston arvion mukaan kansainvälistä suojelua hakevien aiheuttamat kustannukset olisivat noin 560 milj. euroa vuonna 2022, jos tilapäistä suojelua hakevien määrä on ennakoidun suuruinen. Virasto on tehnyt tarvittavat lisämäärärahaesitykset vuoden 2022 toisen lisätalousarvion valmistelun yhteydessä.

Hallituksen päätöksessä 13.4.2022 julkisen talouden suunnitelmaksi vuodelle 2023-2026 tehtiin lisäyksiä kansainvälistä suojelua hakevien vastaanoton määrärahoihin. Merkittävin lisäys, n. 500 milj. euroa kohdistuu vuodelle 2023. Alla olevassa kaaviossa on kuvattu määrärahan mitoitus vuosina 2021-2026.

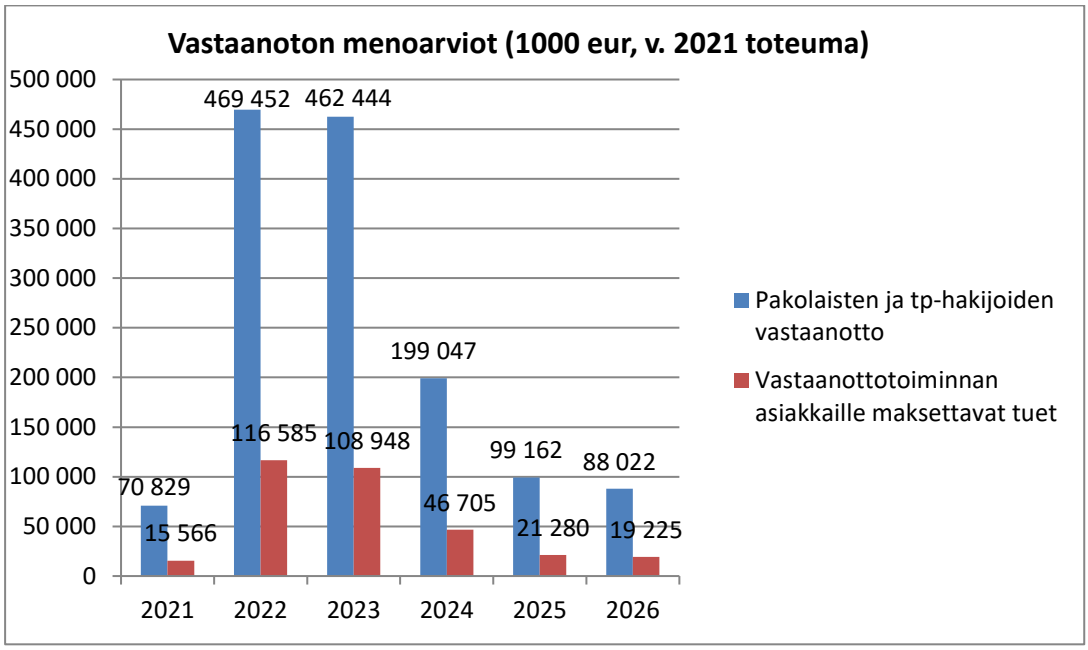

Ukrainan tilanne vaikuttaa myös viraston toimintamenojen resurssitarpeisiin. Virasto on esittänyt vuoden 2022 toisen lisätalousarvion valmistelun yhteydessä n. 7 milj. euron lisäystä tarvittavien henkilöstölisäysten kattamiseen sekä valtion vastaanottokeskusten lisätilojen vuokramenoihin. Vastaavia lisäyksiä sisältyy myös julkisen talouden suunnitelmaan vuodelle 2023.

Laajamittaisen maahantuloon varautuminen

Laajamittaiseen maahantuloon varautumisen aluetason valmiussuunnittelu siirtyi vuoden 2022 alusta Maahanmuuttovirastolle. Tilanteessa, jossa Suomeen tulisi äkillisesti suuri määrä kansainvälistä suojelua hakevia, esimerkiksi rajalle ohjattaisiin hakijoita osana hybridivaikuttamista, olisi virastolla valmius tarvittaessa perustaa järjestelykeskuksia. Rajan yli tulleet rekisteröidään ensisijaisesti raja-asemilla tai rajan läheisillä poliisiasemilla. Jos rekisteröinti ruuhkautuisi, Maahanmuuttovirastolla on suunnitelmat perustaa yhdessä poliisin kanssa yksi tai useampi järjestelykeskus. Maahanmuuttovirastossa tilannetta seurataan aktiivisesti viraston tilannekeskuksessa. Skenaarioon varautuminen vaatii myös intensiivistä viranomaisyhteistyötä ja harjoittelua.

Vuosina 2015-2016 saadun kokemuksen perusteella arvioidaan, että järjestelykeskuksen kustannukset ovat noin 2 milj. euroa kolmen ensimmäisen kuukauden aikana. Valtioneuvoston päätös järjestelykeskuksesta tehdään korkeintaan 3 kuukaudeksi. Järjestelykeskuksen valmistelut voidaan aloittaa jo ennen valtioneuvoston päätöstä. Yhdessä järjestelykeskuksessa pystytään rekisteröimään vuorokaudessa 300 – 500 turvapaikanhakijaa tai hieman enemmän tilapäistä suojelua hakevia.

Tilanteessa, jossa järjestelykeskuksia perustettaisiin, vaatisi tämä määrärahalisäyksiä tarvittavien tilojen, henkilöstön ja tietoliikenneyhteyksien yms. toteuttamiseksi. Nämä lisämäärärahatarpeet täsmentyisivät järjestelykeskusten määrän ja tarpeen mukaan.